

Dupl.

31

1707 8

DISSERTATIO
HISTORICO - PHILOLOGICO - THEOLOGICA

De

VERSIONE NOVI
TESTAMENTI,
BARBARO-GRÆCA,

Quam

DEO DANTE,

SUB PRÆSIDIO

JOH. MICH. LANGII,

Theol. Doct. & Prof. Publ. Ordin. h. t.

suz Facultatis Decani, nec non Verbi Divini

Ministri,

H. L. Q. G.

d. XXI. Octobr. Anno MD CCVII.

Disquisitioni publicæ subijciet

JOH. MICHAEL DOEDERLINUS,

Weissenburgo-Francus.

Editio altera, emendatior.

ALTDORFI,

Literis Jodoci Wilhelmi Kohlesii.

e. 5.

INSTITUTIONE
SACRORUM SACRAMENTORUM

ET SACRAMENTUM
EUCARISTIAE

ET SACRAMENTUM
MATRIMONII

ET SACRAMENTUM
ORDINATIONIS

ET SACRAMENTUM
PENITENTIAE

ET SACRAMENTUM
UNCTIONIS

ET SACRAMENTUM
ORDINATIONIS

ET SACRAMENTUM
UNCTIONIS

ET SACRAMENTUM
UNCTIONIS

qu
ba
m
qu
u
s
h
m
fer

DISSERTATIO HISTORICO-PHILO-
LOGICO-THEOLOGICA

De

VERSIONE
NOVI TESTAMENTI
BARBARO-GRÆCA.

I.

Um non ita pridem orbi docto stiterimus Disserta-
tionum Historico-Philologico - Theologi-
carum Trigam de Alcorani variis Editioni-
bus & Versionibus; nemo nobis vertet vitio,
si illis subjunxerimus Græcorum sub jugo Turcice
gementum operam, quam hoc & superiori se-
culo iidem Novo Testamento impenderunt, in suam linguam
Communem sive Barbaro-Græcam illud transferendo & evul-
gando. Neque enim hæc materia omnibus ex æquo perfecta ha-
betur; unde non indigna fuerit, quæ disquisitionem Academicam
subeat, ut inter eos, qui literas bonas profitentur, magis inclarescat.

II. Vix opus esse arbitramur, ut pluribus moneamus, nos,
quando de Versione N. T. Barbaro-Græca loquimur, Bar-
baro-Græcismum aliter accipere, atque MART. PETR. CHEIT-
MÆVS, qui *Amstelodami 1646*. Græco-Barbara Novi Testamenti,
que *Orienti originem debent, selegit, congestit, notisque illustra-*
vir. Ei enim Græco-Barbara sunt, quæ voces in N. T. à viris
Sæc. v. usurpatæ, respectu Græciæ antiquæ, ignotæ erant: Sed
hodierna Lingua Græco-Barbara, etiam quoad analogiam Gram-
maticam à Veteri Græca lingua differt, ut Textus plures in hac dis-
sertatione adducti facile evincunt.

III. „Novum Testamentum decreto & sumibus Ordinum

A 2

Genera-

Generalium Belgii, in gratiam hodiernorum Græcorum per
 lummas editum esse, ita ut ab una parte sextus Originalis Græ-
 cus, ab alterâ ex adverso Translatio in dialectum recentem
 Græcam conspiciatur, testis est B. D. A V G V S T V S P F E I F E -
 R V S in Crit. Sacr. cap. XI. §. 14. p. m. 323.

IV. Et sanè sic se res habet. Prodiit enim dictum opus (cui
 fine mentione loci impressionis) in forma quarta majori, Anno
 1638. hoc Titulo Græco: Η καινή Διαθήκη τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ,
 ὁ ὄντων, ἐν ἣ ἐντιπαραστάται, τότε θῆεν ἀρεστότατον καὶ ἡ ἀπασφαλάν-
 τως ἐξ ἐκείνου εἰς ἀπλήν διάλεκτον, διὰ τῆ μακαρίτου κυρίου Μαξιμου, τοῦ Καλλι-
 πολιτε γενομένη μετάφρασις ἀμα ἐτυπώθησαν, ἔτι ΧΠΗ Η Δ Δ Δ Π Ι Ι.
 h. e. Novum Testamentum Domini nostri J E S U Christi,
 bilingue, in quo ex opposito, hic quidem Divinus Originalis Tex-
 tus, & citra ullam mutationem è regione, ex hoc in communem
 linguam, per beatum Dominum Maximum Calliupoliten facta
 Metaphrasis simul edita habentur, anno MD CXXXVIII. Con-
 stat opus totum Alphabetis circiter 8½. nitidoque caractere Lecto-
 ribus sese commendat.

V. In hac editione præter textum totius Novi Testamenti du-
 plicem, duplex præfatio Barbaro-Græca existat. Prior est i-
 pfius Metaphrasæ, Maximi Calliupolitæ, in qua Lectori suum
 institutum exposuit, & necessitatem metaphrasæ, ubi linguæ fue-
 rint mutatae, asseruit exemplo Esdræ & aliorum virorum piorum,
 post Babylonicam captivitatem viventium, & Paraphrases Biblio-
 rum Ebraicarum parantium. Tandem totum opus ut edatur, in
 hac sua præfatione, prope finem commendat Ordinibus Fœderati
 Belgii his verbis: καὶ Διὰ τὰ γενέ ἐτέτο το θεάρετον ἔργον κοινόν, καὶ
 ὡφελίμον εἰς τὸ δυσυχές γένε τῶ ἑλλήνων, πέντα εἰς τὰ ποδάριον
 ἀκλαμπεστάτων καὶ εὐσεβεστάτων με Κυρίων τῶ δερσόνων τῆς Θεοῦ
 Φερετῆ καὶ ἰχυροτάτης Ἀρεσκράτειας τῶ Βελγικῆς, καὶ Διὰ τῆς
 ἀκλήρης τῶ Θεῶ δόου καὶ ἀντιβολῶ, τὰ με κάμην ἐτέτην τὴν εὐε-
 γησίαν, Διὰ τὰ τυποθῆ τὸ παρον βιβλίον, εἰς δόξαν Θεῶ καὶ δόκ-
 δομῆ τῶ ἀκκλησίας. καὶ τῶτο θέλει ἦσαι εἰς τὸ ἡμέτερον γένε
 μνημόσυτον ὡάνον τῶ αὐτῶν καλεκαγαθίας τε καὶ εὐνοίας. Τῶ
 ὁποῖα, μᾶς ἐδαξε καὶ ὁ ἀκλαμπεστάτῶ αὐτῶν πρέσβυς Κύριε,
 κύριε Κορνῆλιε ἄγας, εἰς τὸ ὁποῖον θαρρήσαντες ἐπεχειρησαμένε

τὸ

πὸ παρόν. Καὶ Δεῖ τῆτι τῶ εὐεργεσίαν ἡμεῖς δὲν ἔχομεν, νὰ πλη-
 ρώσωμεν χάριν. Ἀλλὰ τῶ πληρωμῆ θύλασί τῶ ἔχει πῶ
 μισθοδοτῆ θεῶ, ὅποι μὲλλει νὰ πληρώσῃ μὲ τόκον (ἐκείνης, ὅσα
 δανείζον ἐδῶ δργύριον) εἰς τῶ δευτέρῃ παρυσίαν. Καὶ ἡμεῖς
 θέλωμεν τὸ πῶκαλεῖ, νὰ τὰς Δεφουλάτῃ ἐρωμένους κὶ υγιείς, καὶ
 πῶ δὲχθῶ αὐτῶν ἀπήμονα κὶ ἀνυμμένῶν ἀχρὶ συνηλείας αἰῶν.
 h. e. Et ut hoc opus DEO gratum, commune & toti Gracorum
 generi infelici utile, fiat, concido ad pedes Illustrissimorum & Pien-
 tissimorum meorum Dominorum, Ordinum divinitus custoditæ & Po-
 tentissima Reipublica Belgica, atque per DEI misericordiam precor &
 obsecro, ut mihi hanc præstent munificentiam, quo præsens liber
 prælo subiciatur, in honorem DEI & Ecclesie adificationem.
 Hoc enim erit in nostram nationem aeternum monumentum ipsorum
 beneficentiae & benevolentiae, quam nobis probavit Illustrissimus
 illorum Dominus Legatus, Dominus Cornelius Aga, in
 quo confidentes, scriptum præsens offerimus. Et licet pro tanto
 beneficio nos non habeamus, quod rependamus; recipient tamen
 satisfactionem à DEO brabenta, qui soluturus est cum fenore
 (iis, qui eidem hic argentum commodant) in secundo adventu:
 Et nos invocabimus eum, ut ipsos præstet validos & sanos, atque
 ipsorum Rempubicam incrementis perpetuis florentem esse velit,
 usque ad seculi consummationem. Fortè his verbis nixus est B.
 D. AVG. PEEIFFERVS, quando cit. loc. adseruit, decreto &
 sumtibus Ordinum Generalium Belgii hanc versionem fuisse editam.
 Constat alias de loco hujus primæ editionis N. T. Barbaro-Græci
 doctos viros admodum dissentire. Alii Genevam allegant; alii
 Antwerpianam; alii Amstelodamum; alii alia loca. Multis proba-
 bilissimum videtur, in Belgio hanc editionem esse adornatam, sive
 Amstelodanum, sive alius locus prælum subministravit; quanquam
 B. Prof. KOENIGVS noster, meus quondam in his literis fide-
 lissimus Præceptor, in ea fuerit opinione, Genevam potius, quam
 urbem quandam Belgicam operam typographicam huic libro appli-
 cuisse: saltem per §. XIV. certum est, Cynili Confessionem Græ-
 cam Anno 1633. Genevæ prodidisse.

VI. Altera sive Posterior Præfatio est famigeratissimi Patri-
 archæ, Constantinopolitani, CYRILLI LYCARII, qui præ-
 cipuè

cipiū à Reformatis, Martyribus annumeratus, eodem, quo hæc versio Barbaro-Græca impressa fuit, hoc est, anno 1638. malevolentium invidiæ succubuit, & laqueo, ex Tyranni Turcici furore, quem variis artibus homines Christianam religionem professi incenderant, mortalis esse desiit. Placet ex hujus quoque Epistolâ Græco-Barbarâ illa huc transcribere, quæ historiam hujus versionis & editionis primæ juvant. Postquam enim etiam hic ipse metaphrasæ utilitatem & necessitatem declarasset, tandem hæc verba adhibuit: Τάτο γνωρίζοις το καί μετεώνας όστω οι Φέλειαν ήμπορεί να αποζηνήση ό σκλαραπισάτατ. αφθέντης Κορηήλι. Αγας, ό πα τλω σήμεραν ιδώ εις τλω Κωνστανίνης πόλιν είναι άποκεμεσάρης τ υψηλοτάτων χυδοξολάτων αφθεντ. βελγικης, ήγειν τ Φλάνδρας, έχοντας εύνοιαν χυ αγάπην προς το γέν. τ Γρακίων, εφρόνισε με πολλω δπμέλειαν πωσωτά χυ ορθώτατα να μεταγγλωτηοή εις κοινω γλωήαν το ιερόν ευαγγέλιον, ήγειν οι τέσσαρες ευαγγελισται χυ αι περάσας χυ αι δπισολαι τ άγιων δσσοδλων, χυ ή δσπακαλυψις τ άγιυ Ιωάννης, τα όσσια περιέχουσι πāsαν τλω νέαν διαθήκη τ Δεσπότης χυ σωτήρ. μās ιησού χριστ. Latine hunc sensum hæc Barbaro-Græca dabunt: *Hoc idem sciens & estimans, quantam utilitatem possit adferre, Illustrissimus Dominus Cornelius Agas, qui hoc tempore Constantinopoli est Eminentissimorum & Inclytorum Dominorum Belgii, h. e. Flandræ, Legatus, benevolentia & amore persecutus nationem Græcorum, curavit multa cum sollicitudine, ut fidelissimè & correctissimè in Linguam communem transferretur sacrum Evangelium, hoc est, quatuor Evangelistæ & Acta & Epistole Apostolorum & Apocalypsis St. Johannis, quæ totum Testamentum Novum Domini & Salvatoris nostri JESU CHRISTI absolvunt.* Hæc Patriarcha Cyrillus, de quo inferius paulo plura.

VII. In fine totius operis habetur adhuc adjecta epistola purius Græca, quæ Editorum est, quibus operæ pretium fuerat visum, lectorem de uno & altero, tam ratione contentus inter textum originalem & Metaphrasin, quam ratione orthographiæ Neo-Græcæ monere. Sunt autem ferè tria, quæ in hac Epistola habentur monita. Primum huc redit: Πρωτον, άλλη μεν σκδοσαι τ μεταφραστω, άλλη δε τ χαλκογραφον μεχρησθ, όθεν συνεβη το δεχεταισον δ μη διαπαντός τή μεταφρασει συμφωνειν. καί δια τάτο πάντως αναγκασον ήντι-

ἢ γέγραπται, καὶ ταύτην τινὲς μετεφράνευσαν Βαρβαροφώνως, ἀπὸ ἀρχῆς ὧν ἡ μεταφρασις, εἰδὲς ὅδ ἀνήσται. h. e. Interrogas, utrum apud nos vendatur Novum Testamentum in linguam vulgarem translatum? Scito quod apud nos N. T. legatur illa, qua scriptum est, lingua: Et licet quidam illud Barbare interpretati sint; videtur tamen metaphrasis inutilis, utpote quam nemo emerit. Hic autem eventus non respondebat spei vel Maximi Calliopolitæ, vel Patriarchæ Cyrilli, vel Evergetarum Belgicorum, quæ illos ad hanc N. T. editionem induxerat.

IX. Rationem successus minus exoptati putarim præcipuè duplicem esse: (1) Græcorum superstiosam vetustatis venerationem & fastum insipientem, qui facili præfationem utramque, & maximè illa, quæ §. V. & VI. tam ex Maximi Calliopolitæ, quam ex Patriarchæ Cyrilli epistola excerptæramus, in malam partem acceperat: (2) Cyrilli Patriarchæ fata, & ex collusionione cum Reformatis famam non obscuram, quâ, quemadmodum Græci perquam offendebantur, ita non est mirum, quòd metaphrasin illam pro pignore istius habuerint collusionionis, & idcirco totam operam parvi fecerint. His si quis velit (3) addere rationem ex nimio (quod prolixitas operis & nitor elegantium characterum postulabant) pretio; fortè non adeo aberrarit à scopo. In nostris terris Exemplar (quo ego quondam ex favore Celeberrimi Possessoris sum usus, & unde varia excerpta Benevolo Lectori jam communicavi) B. Prof. Kœnigio nostro, quem §. V. jam laudavimus, sex constitit florenis, sive quatuor imperialibus: Unde faciliè conjicere licet, in Oriente pretium non potuisse esse minus, quod homines fortis tenuioris vix uni libro impenderint? Planè igitur verum fuerit, quod dixerat Jeremias, illam metaphrasin inter suos Græculos, paucos habuisse emtuentes.

X. De Cyrillo Lucario, Patriarcha Constantinopolitano, qui nostram Metaphrasin omnibus modis promovit, plura jam inter doctos leguntur. Non enim modò haud pauca de hujus Patriarchæ vita, conatibus & fatis exstant in CYPRII Chronico Ecclesiæ Græcæ ab Hilario, cujus antè meminimus, edito, pag. 438. seqq. itemque in JOH. HORNBECCI Summa Controversiarum §. 4. seqq. in HOTTINGERI H. E. aliorumque monumentis literariis; Sed etiam ex Archivis Legatorum Anglicorum ad Portam

Otto-

Ottomanicam, quàm plurima de hoc Patriarcha in lucem protrahere & orbi persuadere est annis THOMAS SMITH, Ecclesie Anglicanæ Presbyter in Miscellaneis, quæ vocat, Londini Anno 1686. editis, ubi ex instituto *Vitam, Studia, Gesta & Martyrium Cyrilli Lucarii, Patriarchæ Constantinopolitani à pag. 49. usq. ad pag. 130.* enarravit. Nos non nisi pauca, & quidem illa solum delibabimus, quæ quendam cum nostræ Versionis Barbaro-Græcæ fati nexum habere videbuntur.

XI. Certum est, Cyrillum, cum has terras, antequam ad fastigium Patriarchale eveheretur, perlustraret, familiaritatem contraxisse cum Protestantium Ecclesiis, præcipuè autem ipsum mirum in modum juvisse Reformatorem placita. Doctus ergo simul & prudens judicatus, cum rediisset in Orientem, magnis rebus admovebatur. Patronum in Oriente habuit præcipuum, imò & Præceptorem ac *συμβολητην* (ambo enim ex Candia natales derivabant) *MILETIVM*, cognomento Pegam, cui tandem in sede Patriarchali Alexandrina Successor fuit datus: abhinc in sedem Patriarchalem Constantinopolitanam, Anno MDCXXI. evocatus, per varia fata & rerum discrimina, sæpius ex hac sede turbatus atque ex exiliis revocatus, sedique Patriarchali restitutus fuit, donec denique Anno MDCXXXIX. invidiorum stratagematibus succubiisset, atque Imperatore Turcico absente, à Musa Basla, regni Procuratore, operam dante Berthœnsi Cyrillo, & concursu aliquot Methymnæorum interfectus fuisset. Conf. *Chronic. Eccles. Græc. PHILIPPI CYPRII. pag. 440.*

XII. Inter ejus Gesta præcipua erat (1) quòd Barbarici & pigritiæ Græcorum bellum quasi juratum indixerit, atque quovis modo fuerit conatus, bonas literas revocare in Græciam, suisque Ecclesiis, excussis antiquâ ruditate & superstitione, solidiorem rerum divinarum notitiam ex sacris Bibliis instillare. Hinc invidiam non modò pluribus Græculorum, tanquam novatiens, in se derivavit sed præcipuè pluribus Ecclesiæ Pontificiæ auctoritati & incremento operam navantibus bilem eatenus commovit, ut Aulam Turcicam tantum non fatigaret, donec Cyrilli hujus supplicium consequerentur.

XIII. Patronis in hac Barbarici medela est usus Oratoribus Belgico & Anglicano, quorum dexteritate & sumptibus varia præstitit. Huc pertinet (a) *Typographia*, quam Londino

Constantinopolin pertulerat Calogerus quidam, NICODEMUS METAXA, ortu Cephallenienſis, cujus fata egregie enarravit laudatus Theologus Anglus, *Thomas Smith, p. 92. ſeqq.* Eſti enim ad invidiam novæ inter Græcos artis declinandum, Cyrillus noſter auctoritatem Oratoris Anglici pratexeret, qui hanc typographiam, quaſi ſui eſſet peculi, Vizirio commendabat: poſtquam tamen Cyrillus ad calumnias de ſe ſparſas diſpellendas edi curaſſet *Libellum de Fide & Doctrina Eccleſiæ Græcæ*; adeo irritavit adverſarios Jeſuitas, ut extrema novæ typographiæ jurarent. *Cum enim alius „Cyrilli liber in illorum manus diligenti cura quaſitus, in Angliã „pridem editus, tandem incidiſſet, in quo beatiſſimi noſtri Salva- „toris Domini Jeſu Chriſti divinitatem contra Judæos & Ma- „homedanos adſtruxerat, quicquid acrius dictum adverſus ho- „rum præſertim deliria, qui hoc neceſſarium Chriſtianiæ fidei dogma „riſu & ſannis excipere ſolent, diſputaverit, accuratè excerptum, „nimirum quod bilem moveat Turcis, quibus totum illud horribile „arcanum revelandum curant ope cujuſdam callidi nebuloniſ apud „Vizirium ſummã gratiã valentis, quocum propoſitã mercede egere, „ut hac, ſi Diis placet, inſami & blaſphemiarum plena charta „in ipſius manus tradita, ſimul in aurem diceret, Metaxam ſub mo- „nachali habitu militem agere, illumque eſſe artis bellica, peritiſ- „ſimum; libris hiſ editis Græcos ubi ubi per Imperium ſparſos ad ſe- „ditiones incitari poſſe, & ad fidem Alcorani oppugnandum facile „patere viam, cujuſ rei libellus iſte Cyrilli clarum erat indicium „ſpecimenque; hujus copiam, procurante Metaxã ex Angliã re- „duce, jamjam ubique proſtare venalem &c.* Verba hæc ſunt de- ſumpta ex citatis *Miſcellaneis Thomæ Smith, pag. 97. 98.* Non poteſt dici, quantum applauſum hæc apud Vizirium calumnia habuerit, qui zelo Religionis & Imperii accenſus, eam inſtituit tragœdiam, quam nemo apud *cit. Smithium pag. 98. 99. ſeqq.* ſine commiſerati- one legerit, niſi qui omnem conſcientiæ curam & juſti amorem, per Statiſticã philtra perdidit.

XIV. Barbarici (β) idem Cyrillus voluerat mederi per *Novi Teſtamenti in linguam vulgarem translationem.* Huc referri debent loca, quæ *ſ. V. & VI. ex Maximi Calliopolitani & Cyrilli Lucarii*

PRÆ-

Præfationibus ad Novi Testamenti Versionem Barbaro Græcam attulimus, unde satis de scopo operis constat. Confer quæ infra §. XXVII. ex Seraphimi Præfatione damus: ut alia plura Cyrilli specimina huc facientia nunc omittamus.

XV. Ad Gesta Cyrilli nostri præcipua meritò (2) nos quoque referimus ipsius cum Ecclesia Reformatorum consentum, quem titulo non uno meditari est Græcis suis, & aliis quoque visus. Nimirum edidit Cyrilli Confessionem fidei, idiomate Latino *A. C. 1629.* Orator Belgicus, Cornelius de Haga (quem vulgò Cornelium Agam vocant) ut est apud *Smithium cit. loc. pag. 104.* Eandem ipse Patriarcha editurus fuisset Græcè, nisi Typographia Metaxæ infelici fato (de quo supra) fuisset destructa. Hac confessio primò à Romanis est in dubium vocata, quasi fictitia esset & Cyrilli nomen tantum mentiretur; mox autem confutata fuit scripto, quod *Roma an. 1631.* Latine hoc prodiit titulo: *Censura Confessionis fidei, seu potius perfidia Calviniana, qua nomine Cyrilli Patriarchæ Constantinopolitani circumfertur.* Auctor Censuræ erat Matthæus Cariophilus, genere & ortu Græcensis, titulotenus, Archiepiscopus Iconiensis. Confutatio hac anno sequente Græcè quoque conspexit lucem. Cyrillus Patriarcha, Romanæ curiæ molimina videns, Latinum suæ Confessionis textum Græcè convertit, & quatuor quæstionum & responsonum appendice auxit, quæ tandem *Genevæ Anno 1633.* excudebatur.

XVI. Hoc pacto suam auctoritatem conciliabat quidem suæ Confessionis Patriarcha; sibi autem simul invidiam Jesuitarum & Græcutorum divortia parabat. Vide quæ *Smithius* pluribus in hanc rem adfert, *pag. 107. seqq.* Sanè Gallicus Orator, Comes de Marca Villa, primitus conveniens Cyrillum eidem indicabat, *Eminentiam ejus* (ita enim compellabat Cyrillum) *Romæ & in Gallia pro Calvinista haberi, quam sectam Rex Christianissimus odio habeat.* Cum autem noller Patriarcha recedere à sua confessione; ultima tandem adversæ partis molimina sibi expectanda esse facile prævidebat. Perpetiebatur varias calamitates & tandem ultimum supplicium, quanquam non ex Religionis prætextu, sed ex criminationibus & calumniis adversariorum, quasi nemo ad rebellionem promtor, nemo aptior esset, Cyrillò: toties

toties etiam ejusdem purus declaratus, & ideo in sedem suam re-
vocatus fuisset; tandem malitiæ calumniatorum, quibus alia causa in
eorde, alius prætextus in ore erat, succubuit Anno 1638.

XVII. Quicquid autem hujus sit: Hoc certè temerè quisquam
vix negarit, ipsum Reformatorem, & præcipuè Johannis Calvini
insignem admiratorem fuisse. Exstat fragmentum epistolæ Italicæ,
quam hic Cyrillus, (utpote linguæ Italicæ non imperitus) ex suo ad
amicum dederat exilio, apud Hornbeccium in *Summa Contro-
vers.* pag. m. 95. quæ hoc satis probat. Verba ipsa dabimus Le-
ctori curioso, quæ hæc sunt: *Per ciò ho voluto scriver à V. R. e
„contestarvi, che mi siate testimonio, se io muovo, chè io muova
„Catholico orthodoxo nella fede del N. S. Gesu Christo, nella dot-
„trina Evangelica, conforme la confessione Belgica, la confessione
„mia, e le altre delle chiese Evangeliche, che sono tutti conformi:
„abborrisco li errori delli Papisti, & le superstitioni delli Greci:
„provo & abbraccio la dottrina del Dottore meritissimo, Giovanni
„Calvino, & di tutti, che sentono con lui. In questo voglio che
„mi siate testimonio, perche con sincera coscienza così tengo, così
„professo e confessò, come anco la mia Confessione mostra: & re-
„comando a voi questo deposito, caso che morissè, di farne parte-
„cipi tutti li fratelli Christiani orthodoxi, e mi recomando alle
„preghiere di V. R. li 15. 25. di Marzo. Cyrillo, Patriarcha di
„Constantinopoli, h. e. Propterea volui scribere ad V. R. vos-
„que obtestari, ut mihi sitis testimonio, si fuero mortuus, quod mor-
„tuus sum, tanquam Catholicus orthodoxus in fide D. N. Jesu Christi,
„in doctrina Evangelica, conformi Confessioni Belgicæ & meæ Con-
„fessionis, & reliquis Ecclesiis Evangelicis, quæ omnes conformes
„Græcorum; probo autem & amplector doctrinam Doctoris meri-
„tissimi, Johannis Calvini, & omnium, qui cum eo sentiunt. In
„hoc, ut mihi sitis testis, volo; nam ex conscientia sincera sic sentio,
„sic profiteor & confiteor, quemadmodum etiam mea Confessio
„monstrat & vobis commendo hoc depositum, posito casu quod
„mihi sit moriendum, ut nempe illius reddatis participes omnes
„fratres orthodoxos Christianos, meque commendo precibus V. R.*
d. 15.

d. 15. 25. Martii, Cyrillus Patriarcha Constantinopolitanus.

XVIII. Quid? nec ipsa Calliopolitæ Metaphrasis credebatur Calvinismi suspicione carere. Putabant enim plures, ipsum passim in Metaphrasi & Notis, (quas nonnisi brevissimas versioni suæ hinc inde adjecit) à Theodori Bezzæ nutu pependisse. Res tamen non adeo liquida videtur; quanquam constet, vel ex nostratibus non defuisse, qui Bezzæ versionem pro optima haberent, quos inter nomen celebre est B. DN. BALTHASARIS STOLBERGII, de quo vide Adolphum Clarmundum in *Vita Erasmi*, p. m. 11. Hinc non mirum, sicubi Cyrillus & Maximus Calliupolites maluerint quoque cum Beza sentire, atque hujus potius, quam aliorum mentem sequi. De reliquo jam supra §. VII. monuimus. Editores dissensum, qui quandoque inter textum originalem & metaphrasin Neo-Græcam observatur, ex alio fonte deduxisse, videlicet, quòd Calliupolites sit alio exemplari Græco usus. Sed transeant ista.

XIX. Hoc interim non est insuper habendum, quòd Hieromonachus SERAPHEIM, qui anno 1703. Londini, in forma duodecima, Novum Testamentum Græco-Barbarum denuò edidit, non modò omiserit in hac sua editione Textum Græcum Authenticum, ut sumtibus parceret; sed etiam quòd neglexerit Epistolas Cyrilli Lucarii, Patriarchæ & Maximi Calliupolitæ, metaphræos hujus auctoris, & quæ sunt similia in prima editione, quam hæctenus recensuimus, reperiunda. Quid? ne Notas quidem, quibus hinc inde Calliupolites suam metaphrasin illustravit, servandas esse censuit, verùm potius ita totum opus refinxit, ut omnino videri queat, maculam, aut saltem invidiam, quam hæc Metaphrasis ex Cyrilli Patriarchæ conatibus quondam contraxerat, vel silentio interposito, abstersurus.

XX. Nimis in hac nova editione (fortassis ne plagium commisisse videretur Seraphinus noster) equidem fateatur in libri titulo (quem §. seq. integrum dabimus) Maximum Calliupolitem metaphræos ipsius auctorem; at tamen mox omnibus illis, quæ Patriarcha Cyrillus & Maximus ipse præfati erant, abjectis, suam planè novam præfationem substituit, & in hac ex emendatione & revisione, cumque aliis versionibus, imò & Patribus, collatione, hanc alteram metaphræos editionem ita sibi vindicat, ut satis appareat,

pareat, voluisse ipsum hanc suam operam à primorum editorum cura profusè diversam haberi.

XXI. Titulus totus novæ hujus editionis hic est: Ἡ κοινή
 ,, Διαθήκη Ἐκκλησίας καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεταφρα-
 ,, σθεύσα πρὸς ῥητόνων ἰκανῶν εἰς πέζην φράσιν διὰ τὴν κοινὴν ἀφί-
 ,, λειαν τῶν Χριστιανῶν εἰς ὧν ἐν Ἱερομονάχοις Μαξίμῳ Ἐκκαλι-
 ,, πολίτῃ, καὶ νῦν τυποθεύσα διορθώσαι Σεραφῆμ, Ἱερομονάχῃ Ἐμιτυ-
 ,, ληνῳ. Ἐν Λονδίῳ τῆς Βρετανίας, ἐν ἔτει σωτηρίου α, ψ, γ, ὧν
 ,, Βενιαμίν Μοσιῶν h. e. *Novum Testamentum Domini & Salvatoris
 nostri JESU CHRISTI, translatum ante plures annos in linguam
 vulgarem pro communi Christianorum usu, per Hieromonachum
 Maximum Calliopolitem & nunc denuo excusum ex correctione
 Seraphimi, Hieromonachi Mitylenensis. Londini Britannia,
 anno salutis, MD CCIII. apud Benjaminum Mottæum.*

XXII. Juvat præterea ex præfatione Hieromonachi nostri Bar-
 baro-Græca itidem quædam excerptere, quæ ad negotium præsens
 faciunt & nostræ versionis, ejusque editionum historiam illustrant.
 Postquam nempe noster Seraphimus in sua præfatione plura
 de lectione sacre Scripturæ eleganter disputasset, & omnino con-
 tendisset, in gratiam populi versiones existare debere, tandem circa
 medium præfationis ita pergit: „Διὰ τὸ τοιαῦτον βλέπωντας τὴν
 ,, στέρεσιν ἔσται ταῦτα ἀγαθῆ εἰς τὸ γένος μᾶς θείῳ ζήλω κινήσει καὶ
 ,, ὧν τινῶν θεοσεβῶν ὡρακινήσει (καίπερ ἀνάξ. ὧν ἔτι οὐκ
 ,, ἔργα) μετὰ τὸ νὰ εὖρω περὶ ἐξηγημένῳ τῷ θείῳ γραφῶν εἰς πέζην
 ,, φράσιν, τὴν ἐμετέωπον, διορθώσας μερῶν, συμβάλλοντες
 ,, τε μετὰ ἄλλας μεταφράσεις ἀκολουθῶν καὶ τὴν ἐξηγησιν τῶν ἁγίων
 ,, πατέρων εἰς ἀφέλειαν τῶν εὐσεβῶν καὶ ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, ἐξαιρέτως
 ,, διὰ τὴν ἰερείαν καὶ μερικὰς δεξιότητας, ὅπῃ δὲν κατὰ λαμβάνουσιν τὴν
 ,, ἑλληνικὴν γλῶσσαν, διὰ τὴν ἡβελαν ἠμποροῦσι μετὰ τὴν βοήθειαν Ἐ
 ,, παναγίας πνεύματος μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς κοινῆς κατὰ λαβῆσαι
 ,, πτώσεις διὰ τὸ πτωχότατον, διὰ τὸ μετὰ δύνανσιν εἰς τὰς ἀπλῆς
 ,, Χριστιανῶν πρὸς ἀφέλειαν καὶ ψυχικὴν σωτηρίαν εὐπῶν καὶ ὁ-
 ,, ζῶν Ἐ Θεῷ. h. e. Propterea igitur, cum viderem defectum tanti
 ,, boni, in nostram gentem zelo divino commotus & à quibusdam
 ,, piis permotus (indignus quippe tanto opere) postquam inveneram
 ,, antea translata divinam Scripturam in vulgarem linguam,
 eandem

eandem recudi curavi, quadam corrigens & conferens cum aliis
 personibus, secutus etiam expositionem sanctorum Patrum, in
 usum piorum & orthodoxorum Christianorum, præcipue autem
 propter quosdam Sacerdotes & quosdam Archisacerdotes, qui
 non adsequuntur Græcam linguam, ut possint per auxilium Spi-
 ritus Sancti, mediante lectione versionis vulgaris, adsequi ali-
 quid ex originali textu, quod communicent cum simplicibus Chri-
 stianis, ad utilitatem & spiritualem salutem ipsorum, Deique
 gloriam. Hæc Seraphimus ipse de sua editione Versionis Barbaro-
 Græcæ secunda.

XXIII. Quemadmodum autem ipse in adductis verbis per *Di-
 vinam Scripturam* intellexit solum Novum Testamentum, quod
 linguâ Græcâ Ecclesiæ Christi conceditum est: ita non negarim,
 existare etiam aliqua V. T. Barbaro-Græcæ. Argumento mihi sunt
Acta Eruditorum, quæ Lipsiæ edi solent, in quibus Anno 1689.
 pag. 116. ex Richardi Simonis *Critica Historia N. T. libr. I. cap.
 VI.* refertur, *Pentateuchum tum Hispanicè, tum Barbaro-Græcè
 unâ cum textu Ebræo & Paraphrasæ Chaldaeo, Constantinopoli
 Anno 1547: impressum esse.* Cum autem nihil horum unquam ocu-
 lis usurparim; nihil habeo etiam quod de iisdem testor.

XXIV. Saltem quæ hætenus sunt prolata, evincunt, quod
 Græci versionem in linguam vulgarem minus reformident, atque
 ille Cardinalis, qui inspectâ versione Bibliorum vulgari Italica,
 quam **SIXTUS V. Papa**, evulgaverat, exclamavit: *O la
 Chiesa di Dio perirà, o questo Papa morrà!* h. e. *Aut Ec-
 clesia DEI peribit, aut iste Papa morietur* Historiam hanc
 pluribus ex documentis non contemnendis edocuit etiam post fata
 suprema Venerandus noster ex suis secundis nuptiis Pater, DN. D.
WAGENSEILIUS (qui nuper non sine rei literariæ, de qua immortalis
 fuerat meritis, luctu, ad æterna gaudia transiit) in insigni & nun-
 quam satis laudata Præfatione ad *Tela ignea Satanæ pag. 25.*
 Ad quam Lectorem benevolum remittimus. Nos hoc Catone con-
 tenti, hac vice quiescimus, aliò tempore, si Deus vitam & vires
 dederit, fortè plura in Philologiæ Barbaro-Græcæ
 usum daturi.

SOLI DEO GLORIA.

COROLLARIA

RESPONDENTIS.

I.

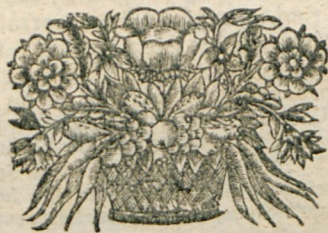
AB incertitudine loci impressonis (& fortè aliarum circumstantiarum) non licet in præjudicium operis cujusdam ipsius argumentari.

II. An lingua Barbaro-Græca, quia quoad Analogiam Grammaticam etiam à veteri Græcâ differt, novum lingua genus constituat?

III. Falluntur, qui linguam Barbaro-Græcam cultum minimè mereri affirmant, eamque ut ignotam & nimis obscuram vilipendunt & rejiciunt.

IV. Linguam Græcam hodie triplicem esse, inquit CRUSIUS in Turco-Græciâ 1. Antiquam & puram, 2. Ecclesiasticam, 3. Vulgarem. Confer Henrici Hularii Append. ad Philippi Cyprii Chronis. Eccles. Græc. observ. e 2. seqq.

V. Laudatus CRUSIUS in Turco-Græciâ fol. 185. semet ipsum *ἡρώτων* Introductorem Barbaro-Græcæ lingæ in nostram Germaniam, non planè præter rem nuncupavit.

ULB Halle
001 944 55X

3

S. 6.

VD 18

1707

DISSERTATIO
 HENRICO - PHILOLOGICO - THEOLOGICA
 De
 TRADITIONE NOVI
 TESTAMENTI,
 IN LINGUA BARBARO-GRÆCA,

Quam
 DEO DANTE,
 SUB PRÆSIDIO

M. MICH. LANGII,
 Doct. & Prof. Publ. Ordin. h. t.
 Facultatis Decani, nec non Verbi Divini

Ministri,
 H. L. S. C.

d. XXI. Octobr. Anno MD CCVII.
 Disquisitioni publicæ subijciet

MICHAEL DOEDERLINUS,
 Weissenburgo-Francus.

Editio altera, emendatior.
 ALTDORFI,
 Literis Jodoci Wilhelmi Kohlesii.

e.5.

